

Povijest Odsjeka za povijest kroz izložbenu djelatnost Zbirke za povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta u Sveučilišta u Zagrebu

U ovom radu obradit će se izložbena djelatnost grupe kreativnih autora, zaposlenika, studenata i alumna Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu vezanih za Zbirku za povijest u Knjižnici Filozofskog fakulteta, u periodu od 2019. do 2024. Nakon obrađivanja knjižne ostavštine profesorice Mirjane Gross 2018./2019. velika količina privatnih fotografija, pisama i raznih osobnih memorabilija profesorice Gross koje su ispadale iz njenih knjiga ispričala je priču o izvanrednom profesoričinom životnom putu. Ideja o širenju te priče nametnula se sama od sebe te je uz potporu Odsjeka za povijest o njoj napravljena izložba. Izložba Mirjana Gross, povjesničarka posebnog kova polučila je znatan uspjeh, ostala u trajnom postavu u Dvorani Mirjane Gross (A-202) i kasnije prerasla u prvu virtualnu izložbu na Filozofskom fakultetu. Nakon te izložbe, što vlastitom inicijativom, što na prijedloge Odsjeka napravljen je niz jednako uspješnih izložaba o povijesti Odsjeka i ljudima koji su tu povijest živjeli i gradili. Tako je 2021. godine u jeku pandemije obilježena velika obljetnica 135. godina postojanja Knjižnice Odsjeka za povijest (današnje Zbirke za povijest) u kojoj se obradio nastanak i razvoj te opsežne zbirke knjiga, s naglaskom na prve knjižničare i profesore na Odsjeku, koji su za nju bili zaslužni. Izložba 135 godina Zbirke za povijest također je ostala u stalnom postavu u dvorani A-201, bivšem prostoru Knjižnice. Nakon toga, na inicijativu članova Odsjeka, prigodnom je izložbom obilježeno i 50 godina djelovanja Zavoda za hrvatsku povijest, Zavod za hrvatsku povijest 1971-2021. Krajem 2023. godine uz potporu Rektorata Sveučilišta, Filozofskog fakulteta i Odsjeka krenulo se u obilježavanje 150 godina modernog Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskog fakulteta i Odsjeka za povijest kao jednog od najstarijih Odsjeka, kroz prisjećanje na prvog rektora spomenutog Sveučilišta i prvog profesora hrvatske povijesti na Odsjeku za povijest, Matiju Mesića, Ususret 150. godišnjici – Matija Mesić, prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu.

Profesorica emerita Mirjana (Mirjam) Gross 22. 5. 2012. godine slavila je 90. rođendan u Vijećnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.¹ Tom prigodom došla je posjetiti Knjižnicu Filozofskog Fakulteta u Zagrebu prvi i jedini put. Profesor Bra-

¹ STRECHA Mario, Iskra IVELJIĆ. 2012. In memoriam Mirjana Gross. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 44: 11-16.

nimir Janković doveo je pod ruku sićušnu, krhku staricu iz koje je unatoč nježnoj građi zračila izuzetna snaga i bistrina. Upoznao nas je, igrom sretnog slučaja, baš pored police na kojoj su stajali primjerci *Suvremene historiografije*. Profesorica je primjetila: „Imate i moje knjige na polici...” Nakon što sam joj pokazala i ostale police s njenim naslovima, *Povijest pravaške ideologije*, *Društveni razvoj u Hrvatskoj* i inim, profesorica je zadovoljno konstatirala: „Onda ću ja vama ostaviti svoje knjige, mislila sam u knjižnicu HAZUa, no ipak ću vama.” Jedva dva mjeseca nakon tog susreta, 23. 7. 2012, profesorica je, nažalost, preminula, a neko vrijeme nakon toga stiglo je rješenje ostavinske rasprave i zaista, oporuka je bila promijenjena te je Zbirka za povijest naslijedila ostavštinu Mirjane Gross. Oko 1500 naslova knjiga te isto toliko primjeraka časopisa dostavljeno je u Knjižnicu, te je u jesen 2017. godine započeo opsežan i dugotrajan proces obrade te građe na kojoj smo radili više od godinu dana, kolegica Silvija Pisk, 4 demonstratora (Lara Zelić, Dominik Andreić, Eugen Kebet, Vinko Kovač), upisivač Domagoj Pintač i autorica teksta i izložbi. Imala sam čast raditi *trijažu* i raspodjelu te građe i u tom sam procesu, neočekivano, upoznala profesoricu Gross, temeljito i osobno. Naime, knjige su i nakon tri relokacije, premještanja i pretovarivanja bile posložene vrlo sistematično i tu se još uvijek vidio sustav i raspored, iz gomile njih ispadala su osobna pisma, fotografije, razglednice, mahom pripadajuće autorima knjiga. Brojne knjige domaćih i stranih autora, redom renomiranih svjetskih povjesničara (kao što su Maria Todorova, Fernand Braudel, Vladimir Izrailevič Freidzon, Horst Haselsteiner, Eric Hobsbawm, Charles Jelavich, Jacques Le Rider, Karl Kaser, Richard Georg Plaschka, Hugh Seton-Watson, Eva Somogy, Arnold Suppan, Taro Tsukimura, Solomon Wank i mnogi drugi) imaju potpise i posvete autora i danas svjedoče o izuzetnoj umreženosti i međunarodnom značaju profesorice Gross.

Budući da su nam knjige same ispričale priču o jednom izuzetnom životu i karijeri, ideja se nametnula sama po sebi, a kolegica Pisk ju je verbalizirala: „Ide-mo napraviti izložbu o profesorici Gross.” Rečeno-učinjeno, nakon minimalnog istraživanja jer je dugotrajna obrada knjiga bila sama po sebi vrlo opširna. Izložba *Mirjana Gross, povjesničarka posebnog kova* uz potporu je Odsjeka za povijest i tadašnjeg pročelnika profesora Maria Streche te u suradnji s kolegicom iz Knjižnice Petrom Kos, koja je izvanredno odradila grafički dizajn, ugledala svjetlo dana povodom Noći knjige 23. 4. 2019. godine.² Izložbu je otvorila tadašnja dekanica Filozofskog fakulteta prof. dr. sc. Vesna Vlahović-Štetić, do 5. 5. 2019. stajala je u Auli Knjižnice Filozofskog fakulteta, a potom je premještena u trajni postav u Dvoranu Mirjane Gross (A-202). Istovremeno, kolegice iz Knjižnice upitale su za dozvolu i korištenje građe koja nije stala na 10 plakata (teško je sabiti takvu priču i život u takav mali format, drago nam je da smo bar donekle uspjeli), te su kolegice Petra Kos, Katarina Starčević i kolega Saša Gorički na temelju naše

² <https://historiografija.hr/?p=14463&> (posjet 17. 2. 2025).

izložbe izradili i u travnju 2019. postavili online prvu virtualnu izložbu na Filozofskom fakultetu, upravo onu o Mirjani Gross. Tako je priča o profesorici Gross prešla granice i dobila pohvale iz inozemstva.³ I ta je virtualna izložba još i danas dostupna na mrežnim stranicama Filozofskog fakulteta.⁴

Nakon toga došla je i *nesretna* 2020. godina zajedno s pandemijom, potresima i nadasve izvanrednim te izazovnim okolnostima za život i rad. Budući da smo radili svakodnevno, a zbog *lockdowna* nije bilo korisnika u Knjižnici niti toliko redovnog posla, kolegica Pisk nas je nagovorila da složimo u Knjižnici malu izložbu prinova. S ondašnjim demonstratorima, današnjim alumnima Vinkom Udiljkom, Antom Lepurom, Bornom Rajzerom i Orsatom Vukasom, izložbu smo organizirali te potom krenuli u obilježavanje velikih 135 godina od osnutka Knjižnice Odsjeka za povijest, danas Zbirke za povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta. Tako smo napravili niz malih tematskih izložbi knjiga iz knjižnog fonda Zbirke za povijest. Krenulo se od nametnute teme, pandemije, te je prva u nizu bila *Zaraženi poviješću*, izložba knjiga iz povijesti medicine, zaraznih bolesti i pandemija kroz povijest, u travnju 2021, također povodom Noći knjige.⁵ Istovremeno, kako bismo oglasili svoje djelatnosti i privukli zainteresirane u naoko postapokaliptični, koronom opustošeni prostor Knjižnice, pokrenuli smo i Facebook stranicu *Zbirka za povijest – FFZG*.⁷

U svibnju iste godine, povodom Kliofesta, radni prostor nama i rijetkim korisnicima krasila je *Opijeni poviješću*, tematska izložba knjiga iz povijesti prehrane i pića, zajedno s popratnim artefaktima. Posebno nas je veselilo kad bi i ostali zaposlenici Fakulteta, od portira pa do raznih službi, navraćali uljepšati si dan uz naše izložbe. Svatko je birao sebi omiljenu knjigu i detalj, mene je osobno najviše radovao ulaz u našu konobu *Kod jogunastog Tade* gdje su se, po starim šibenskim običajima, širili mirisi Mediterana i kroz tada obavezne maske.⁸

Nakon što smo *se opili*, red je došao na glazbu. Povodom obljetnice smrti Tadije Smičiklase, koji se kao idejni začetnik osnivanja povjesničarske knjižnice te njezin najveći mecena i donator od prvog trena nametnuo kao lajtmotiv i svojevrsno zaštitno lice naših izložaba, *Harmonija povijesti* donijela je pjesmu i radost među knjige i korisnike i raspjevala nam radni prostor uz nezaobilazni stari

³ <https://www.facebook.com/historiografija.hr/posts/pfbid02fi9ipSxVKXeUHFkQYzsPkpo-NAxYtYeQgDTbSRPXVq5x8o3SG7AU1EfqQUWvMF6MFI> (posjet 5. 5. 2025)

⁴ <https://web2020.ffzg.unizg.hr/virtualne-izlozbe/> (posjet 17. 2. 2025).

⁵ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=103658928538251&set=a.103659371871540> (posjet 17. 2. 2025).

⁶ <https://www.facebook.com/events/501432607539194/permalink/501531390862649> (posjet 17. 2. 2025).

⁷ <https://www.facebook.com/drugi.kat.sna> (posjet 17. 2. 2025).

⁸ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=115657814005029&set=pcb.115658414004969> (posjet 17. 2. 2025).

gramofon koji se cijelog dana tiho vrtio uz knjige i preglede povijesti glazbe. I za ovu izložbu interes je bio nezanemariv i kolegice su dovodile djecu cijelog lipnja da vide pravi funkcionalni gramofon, a konoba je preuređena u *Cabaret Jogunasti Tade*, uz opširan osvrt na glazbenu djelatnost profesora Odsjeka za povijest.

Ljetna stanka urodila je novom inspiracijom, za koju je prilično zaslužan profesor Branimir Janković, a s kojim sam se umalo okladila jer je tvrdio da se iz metodoloških tema i knjiga ne može napraviti tako interesantna i atraktivna izložba kao iz glazbe i pića.⁹ Dokazano mu je drugačije, 18. listopada 2021. povodom Dana Fakulteta je, uz knjige iz metodologije povijesti po njegovu izboru, osvanuo i pravi radni stol jednog povjesničara, za koji se čekalo u redu (u polupraznoj knjižnici) da bi se ljudi *selfali* i fotografirali za njim.¹⁰ Svaki osmijeh koji smo izmamili drugima i sebi u tim mrkim i izazovnim vremenima iznimno nam je puno značio.¹¹

Ovako kvalitetno ispunjenu radnu knjižnu godinu okrunili smo 15. prosinca 2021. godine velikom izložbom povodom 135 (dokazanih) godina povijesti Zbirke za povijest, s obzirom na to da je Knjižnica Odsjeka za povijest osnovana davne 1886, a rasla je i fond je gradila na izdašnoj donaciji Tadije Smičiklasa, našeg lajtmotiva, jogunastog Tade. Naime, stric Tadije Smičiklasa bio je biskup i Tade ga je nerijetko u pismima molio da mu da novac za kupnju knjiga, na što mu je stric odgovarao: „E moj jogunasti Tade”.¹²

U 10 plakata ispričana je povijest najstarije knjižne zbirke na Filozofskom fakultetu od osnutka do danas, a na 12 manjih plakata odana je počast osnivačima Zbirke, redom doajenima hrvatske historiografije. U vitrinama su bila izložena najstarija i najatraktivnija izdanja iz Zbirke za povijest, većinom iz ostavštine Tadije Smičiklasa (za to imamo zahvaliti i njegovu spomenutom stricu), a koju je Ferdo Šišić procijenio na vrijednost od 30 000 austrougarskih kruna¹³, što bi danas bilo oko 150 000 eura. Uz volonterski nastup pripadnika Kravat pukovnije među kojima je bio i tadašnji demonstrator Zbirke za povijest Borna Rajzer, prigodnom su glazbom otvorenje popratili glazbenici iz Zbirke, tadašnji i bivši demonstratori Ana Jaklinović i Vinko Udiljak.¹⁴ Izložbu je otvorio prodekan dr.

⁹ <https://historiografija.hr/?p=27946> (posjet 17. 2. 2025).

¹⁰ <https://www.facebook.com/drugi.kat.sna/posts/pfbid02svXyYVg2sievwvtYwUYqXoaYsRkHKC682Yq2mfjgCdRHZJXEGYdWHeMAcJ3GMQ72l> (posjet 17. 2. 2025).

¹¹ <https://citaj.hr/vijesti/135-obljetnica-zbirke-povijest-knjiznice-filozofskog-fakulteta/?fbclid=> (posjet 17. 2. 2025).

¹² KEKIĆ, Nikola N. 2000. Tadija Smičiklas i Grkokatoličko sjemenište. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 18: 20.

¹³ STRČIĆ, Petar. 2000. Oporuka Tadije Smičiklasa (1913). *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 18: 185.

¹⁴ Ana Jaklinović, glazbeno obrazovanje: Glazbeno učilište Elly Bašić – glazbenik harmonikaš (2008); glazbenik solo pjevač (2009), Prva Hrvatska Broadway Škola – performer muzičkog teatra (2015).

sc. Miljenko Jurković, uz čiju je potporu, kao i Odsječku, izložba ostvarena. Sve je bilo popraćeno hologramskom ilustracijom knjige, prvom takve vrste na Filozofskom fakultetu.¹⁵ Do 10. siječnja 2022. godine izložba je bila postavljena u Auli Knjižnice, kolokvijalno *krematoriju*, a od siječnja se može vidjeti u A-201, što je izuzetno prigodno jer je Zbirka za povijest prije preseljenja u novu zgradu knjižnice 2009. desetljećima *stanovala* upravo ovdje.¹⁶ Dvanaest manjih plakata s kraćim biografijama profesora zaslužnih za osnivanje i rast Zbirke (tada Knjižnice Odsjeka za povijest), popularno nazvanih *glave*, još je i sada pričvršćeno magnetima na police Zbirke za povijest na 2. katu u zgradi Knjižnice pa ako želite saznati tko je jedini Hrvat kojeg je kraljica Elizabetha proglasila vitezom, tko je prijateljvao s Krležom, a tko sa Šenoom, tko je od odsječkih povjesničara bio svećenik, a tko je imao oko za talent i predložio Ivanu Brlić-Mažuranić za Nobelovu nagradu čak 4 puta, šetnja kroz Zbirku za povijest pravi je izbor za vas. Dođite upoznati Miha Baradu, Ferdu Šišića, Jaroslava Šidaka, Josipa Matasovića, Ivana Kampuša, Vasu Bogdanova, Nadu Klaić i njezinog *dedeka* Vjekoslava, Josipa Matasovića, Gavru Manojlovića, Grgu Novaka i nezaobilaznog *jogunastog* Tadu.

Godine 2022. život se počeo vraćati u staro normalno pa je vremena za male tematske izložbe uz redovan posao bivalo sve manje, no na poticaj profesora Nenada Budaka i ponovo uz potporu Odsjeka za povijest u istom se sastavu prionulo na istraživanje povijesti Instituta za hrvatsku povijest povodom 50 godina njegova postojanja. Malo retrogradno, doduše, godinu dana poslije obljetnice, ali pandemija

¹⁵ **Glazbeno iskustvo:** Ansambl Jane, Velika Gorica, umjetnička voditeljica (2015-), 5 državnih zlatnih plaketa na Međunarodnim natjecanjima u Italiji, Južnoafričkoj Republici, Šri Lanki, New Zealandu te medalje s festivala u Gruziji, Francuskoj i Italiji. Mješoviti pjevački zbor HKUD-a Petar Zrinski, Vrbovec, dirigentica (2014-), redoviti nastupi na županijskim i državnim smotrama zborova u organizaciji Hrvatskog sabora kulture. Renesansni ansambl Marco Polo, solistica, sopran i alt (2009-). Ansambl za ranu glazbu Minstrel, solistica, sopran, čembalo, blokflauta (2007. – 2009, 2014, 2018). Akademski zbor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu „Concordia discors“, solistica, sopran (2009. – 2013). Limena glazba i mažoretkinje Vrbovec, klarinet, oboa, alt saksofon (2001-).

Vinko Udiljak, završio glazbenu školu Josipa Hatzea, smjer saksofon, višegodišnje se privatno usavršavao u harmoniji i polifoniji, polazio 3 seminara i uspješno zavrjedio potvrdu za aranžiranje i orkestriranje u organizaciji Hrvatskog sabora kulture. Dobitnik 2 prve (2020. i 2021) i druge (2019) nagrade za najbolju novu skladbu na natječaju Hrvatskog sabora kulture. Jedna od tih nagrađenih skladbi praižvedena je na Zagrebačkom bijenalu 2023. godine, dok je druga bila zadana skladba na državnom natjecanju puhačkih orkestara RH u B kategoriji. Višegodišnji umjetnički ravnatelj festivala Viške glazbene večeri, tajnik gradskog orkestra HGG Vis i član odbora za kulturu kao predstavnik za glazbenu umjetnost od 2019. Zahvaljujem navedenim kolegama na ustupljenim informacijama. <https://fb.watch/x7i4g7WID0/> (posjet 17. 2. 2025).

¹⁶ Čast svim autorima i koautorima izložbe je što fotografije s glavnih plakata već krase dvije naslovnice knjiga u izdanju Srednje Europe: BERGER, Stefan. 2024. *Historiografija, nacionalizam i identitet, komparativne i transnacionalne perspektive*. Zagreb: Srednja Europa; JANKOVIĆ, Branimir, Nikola TOMAŠEGOVIĆ. 2025. *Nadilaženje nacionalne paradigme, od historiografskog nacionalizma do transnacionalnih pristupa*. Zagreb: Srednja Europa.

je imala neka svoja pravila rada i postojanja. *Kopalo* se po prašnim arhivima i fasciklima popularne *barake*¹⁷ (tu su nam obavezne maske stvarno dobro došle i bile od koristi), zvali smo umirovljene profesore i žicali onodobne fotografije¹⁸ i korak po korak izložba *Zavod za hrvatsku povijest 1971. – 2021.* osvanula je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici 17. svibnja na 9. Klioifestu. Uz već poslovične 3 vitrine sa zavodskim artefaktima, starim pečatima, raznim dokumentima i knjižnim izdanjima Zavoda, na 10 plakata ispričana je priča o povijesti i razvoju Zavoda za hrvatsku povijest koja se može pročitati i danas, na hodniku između povijesnih seminara A-201 i A-202.

Godinu 2023. započeli smo izložbom *Novo o starom*, pregledom izdanja profesora i studenata Odsjeka za povijest u posljednje dvije godine, kako bismo pokazali da su i pandemijske godine bile itekako radne i produktivne. Na 2. katu Knjižnice, pored Zbirke za povijest, u standardnom prostoru izložili smo tridesetak knjiga uz popratne plakate i vitrine s artefaktima, jer je do tad već dugogodišnje izlagačko iskustvo pokazalo da mrtvo slovo na papiru nikad ne pobuđuje toliki interes kao 3D ili 4D prezentacije i izložbe. Tu se i kreativna ekipa ponešto izmijenila pa su autori ove izložbe, uz mene i kolegicu Silviju Pisk, Antu Lepura i Bornu Rajzera bili i tadašnji demonstratori na Zbirci, Ivan Ledić, Matej Lisičić i Domagoj Nakić, danas sve redom alumni.

Shvatili smo i da se bliži 150. godišnjica osnutka modernog Sveučilišta u Zagrebu, kao i Filozofskog (onda Mudroslovnog) fakulteta i naravno, jednog od najstarijih odsjeka, Odsjeka za povijest. Sam se nametnuo zaključak da povodom tih impozantnih brojki treba opet odati počast praocima Odsjeka, na čijim čestim ramenima svi stojimo i danas. Od početka godine osmišljavali smo projekt izrade izložbe *Ususret 150. godišnjici – Matija Mesić, prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu*. Sugestiju za izradu izložbe o Matiji Mesiću dala je profesorica Bruna Kuntić-Makvić još 23. 4. 2019. godine na svečanom otvorenju izložbe o Mirjani Gross, kada je izrazila želju da napravimo i tu izložbu.¹⁹ Financijsku potporu je na redovnom natječaju pružila Hrvatska elektroprivreda, rektor Stjepan Lakušić također je pozitivno odgovorio na moj dopis,²⁰ Filozofski fakultet i nezaobilazni Odsjek za povijest također su poduprli izložbu o prvom profesoru hrvatske povijesti na Mudroslovnome fakultetu i prvom rektoru modernog Sveučilišta te

¹⁷ Zgradica iza glavne zgrade Fakulteta u kojoj je djelovao Zavod za hrvatsku povijest, danas se u njoj nalazi dio arhiva i knjižnice Zavoda.

¹⁸ Posebna zahvala profesorici Branki Boban koja se stvarno iskazala i pomogla sa svojom privatnom arhivom.

¹⁹ Veliko hvala profesorici Bruni Kuntić Makvić na inspiraciji, savjetu i strpljenju da dođe pravi trenutak i da Matija još jednom dočeka svojih 5 minuta slave.

²⁰ Zahvale profesoru Tomislavu Galoviću i tajnici rektorata gospođi Heli Hajdić-Nikolić na sugestijama da tražimo sredstva i od rektorata.

je, u čast Matiji Mesiću, na Svetu Luciju 2023. godine u Auli Knjižnice održano svečano otvorenje.²¹

Prigodom otvorenja isplaniran je veći šušur no inače jer je prilika to zahtijevala, željeli smo u manjoj skali rekreirati proslave prigodom originalnog otvorenja Sveučilišta kada su se svečanosti održavale nekoliko dana širom cijelog Zagreba, između ostalog uz kazališne predstave, koncerte i pucnjeve iz topova, posjete i govore stranih dužnosnika.²²

Uzvanike je prekrasnom glazbom počastio Akademski muški zbor Fakulteta elektrotehnike i računarstva – AKMUZ, uz već poznate Zajčeve skladbe *Slavopjev* i *U boj, u boj*, a posebno oduševljenje publike izazvala je moderna praizvedba skladbe *Piev hrvatskih diaka* koju je 1874. godine upravo za otvorenje Sveučilišta skladao Ivan Zajc, a tekst napisao August Šenoa, učenik i prijatelj Matije Mesića. Snimka skladbe ne postoji, a note su bile objavljene u *Viencu* iz 1874.²³ Perfekcionista kakav je, maestro Josip Degl' Ivellio, voditelj AKMUZ-a, primijetio je pogreške u tisku pa je za potrebe izvedbe nabavljena preslika originalnih nota iz Zajčeve ostavštine u NSKu. Top koji će opaliti u čast Matiji Mesiću i zagrebačkom Sveučilištu bilo je začudno puno lakše pribaviti nego muški zbor, tu je u pomoć pritekla Povijesna postrojba – 10. Satnija Ivanić i, unatoč pljusk, uspjela sačuvati barut suhim i izvesti počasni pucanj. S pucnjem se i priča o siromašnom djetetu iz Broda na Savi koje je izraslo u velikana hrvatske historiografije i pionira edukacije hrvatske povijesti te prvog rektora modernog Sveučilišta u Zagrebu pročula daleko. Rektor Lakušić održao je riječ s otvorenja da će se potruditi da što više ljudi vidi izložbu i pročita Mesićevu životnu priču, pa je tako izložba tri mjeseca, od siječnja do travnja 2024. godine, gostovala u zgradi Sveučilišta na Kajzerici,²⁴ nakon toga u svibnju na Kliefestu²⁵ i u rujnu u Muzeju Moslavine u Kutini²⁶. U Kutini je vrijedan doprinos izložbi bio Matijin naslonjač, stolac u kojem je on sjedio i radio, a nakon njegove smrti kupio ga je njegov učenik i suradnik August Šenoa i navodno napisao svoja kapitalna djela u njemu, a sad se čuva u Kući Šenoa.

²¹ <https://www.facebook.com/filozofski/posts/pfbid0YWGqLbcbrFTJYYwXb3KcJqWn2sKA-HRyLsn9wPYHsAsGiH8Vgq5qLP9eZKqWwy5Q6l?rldid=5NHGKM94wnBlf6lY> (posjet 17. 2. 2025).

²² *Spomenica na svetčano otvaranje Kralj. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, prvoga hrvatskoga, dana 19. listopada 1874, 1875.* Zagreb: Tiskarna Dragutina Albrechta :191-201.

²³ *Vienac: zabavi i pouci*, 1874. God. VI, 43: 95-99.

²⁴ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=775832797909614&set=pb.100064487028272-2207520000> (posjet 17. 2. 2025).

²⁵ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=766590468939579&set=pcb.766590525606240> (posjet 17. 2. 2025).

²⁶ <https://www.facebook.com/share/p/1A1RnqqcRq/> (posjet 17. 2. 2025).

Članci o izložbi, osim na brojnim portalima, izašli su u Meridijanima,²⁷ na HRT-ovoj emisiji *Dobro jutro, Hrvatska* višekratno su emitirani prilozi o Matiji Mesiću, kao i najave otvaranja izložbi.²⁸ Uz izložbu je tiskan i prigodni katalog, *Matija Mesić, rector magnificus*, u 100 primjeraka.²⁹ Dvanaest glavnih plakata s izložbe zajedno sa 17 takozvanih *malih glava*, kratkih biografija Matjinih bliskih prijatelja, učenika i suradnika, sve redom poznatih ličnosti svog doba,³⁰ zasad je pospremljeno i nemaju stalni dom i postav, s obzirom na to da su cijelu godinu putovali. Reprodukcijska portreta Matije Mesića (original stoji u zgradi Rektorata), koja je izrađena za potrebe izložbe, može se vidjeti u dvorani Matije Mesića, bivšem prostoru Zbirke za povijest, A-201. Matija se, srećom, opet *naputovao*, ovaj put ipak ne dilažansom, dok se akademska zajednica imala prilike prisjetiti velikih ljudi koji su postavili temelje brojnim današnjim institucijama,³¹ posebice Filozofskom fakultetu i Odsjeku za povijest, a studenti naučiti tko su, osobno i profesionalno, ljudi čija imena stoje na knjigama koje su im i danas nerijetko ispitna literatura i temelj izučavanja povijesti i 150 godina kasnije.

Kroz više od pet godina izložbene djelatnosti Zbirke za povijest djelatnici i demonstratori vezani uz Zbirku posvetili su svoje slobodno vrijeme, rad i ljubav prema poslu koji obavljaju kako bi svima zainteresiranim približili povijest Odsjeka za povijest i brojnih velikana koji su ga osnivali, razvijali i na njemu pošteno radili većinu života. Rad na izložbama obogatio je sve autore i suradnike koji su sakupili nova saznanja o Odsjeku i njegovim osnivačima, mecenama i djelatnicima, kroz 150 godina povijesti Odsjeka pa sve do danas, i nesebično ih podijelili sa širom javnošću, na vrlo atraktivan i prijemčiv način. I zaposlenici i studenti stekli su kroz svoje volontiranje vrijedna saznanja, iskustvo u radu koje će im pomoći u daljnjim poduhvatima, pa čak i prilikom zaposlenja. Svi spomenuti alumni danas su zaposleni u raznim institucijama, pri čemu su im preporuke i radno iskustvo stečeno u Zbirci za povijest nerijetko pomogli. Nove generacije studenata povijesti kroz izložbe koje gledaju i danas uče o povijesti Odsjeka i hrvatske historiografije, povezuju imena iz knjiga s licima koja ih brižno gledaju i pozdravljaju sa zidova seminarskih učionica u nadi da će se mladi povesti za njihovim neizmjenjnim radnim elanom, kao i akademskom i ljudskom čestitosti.

²⁷ DEČAK, Hrvoje. 2024. Od 205 studenata 1874. godine do 68 449 danas. *Meridijani* 230: 10-11.

²⁸ https://magazin.hrt.hr/price-iz-hrvatske/matija-mesic-prvi-rektor-zagrebackog-sveucilista-koje-slavi-150-rodendan-11432237?fbclid=IwY2xjawIljvBleHRuA2FlbQIXMQABHYfycHxhl2Kr4Z1iCvw7eht8iETn2qDAw_NWPHY28GYcu6NMV79tePFR0g_aem_j2FYivL2tDdR8U995Ww5AA (posjet 17. 2. 2025).

²⁹ KOS, Stela, Silvija PISK, Ante LEPUR, Vinko UDILJAK. 2023. *Matija Mesić, rector magnificus. Katalog izložbe Ususret 150 godina – Matija Mesić, prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zbirka za povijest.

³⁰ KOS, PISK, LEPUR i UDILJAK 2023: 66-82.

³¹ HAZU, Matica hrvatska i mnoge druge.

Bibliografija

Popis izvora:

Spomenica na svetčano otvaranje Kralj. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, prvoga hrvatskoga, dana 19. listopada 1874. 1875. Zagreb: Tiskarna Dragutina Albrechta.
Vienac: zabavi i pouci. 1874. God. VI, 43: 95-99.

Popis literature:

BERGER, Stefan. 2024. *Historiografija, nacionalizam i identitet, komparativne i transnacionalne perspektive.* Zagreb: Srednja Europa.

DEČAK, Hrvoje. 2024. Od 205 studenata 1874. godine do 68 449 danas. *Meridijani* 230: 10-11.

JANKOVIĆ, Branimir, Nikola TOMAŠEGOVIĆ. 2025. *Nadilaženje nacionalne paradigme, od historiografskog nacionalizma do transnacionalnih pristupa.* Zagreb: Srednja Europa.

KEKIĆ, Nikola N. 2000. Tadija Smičiklas i Grkokatoličko sjemenište. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 18: 17-25.

KOS, Stela, Silvija PISK, Ante LEPUR, Vinko UDILJAK. 2023. *Matija Mesić, rector magnificus. Katalog izložbe Ususret 150 godina – Matija Mesić, prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu.* Zagreb: Filozofski fakultet, Zbirka za povijest.

STRČIĆ, Petar. 2000. Oporuka Tadije Smičiklase (1913). *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 18: 183-191.

STRECHA Mario, Iskra IVELJIĆ. 2012. In memoriam Mirjana Gross. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 44.

Popis mrežnih stranica:

DEČAK, Hrvoje. Matija Mesić – prvi rektor zagrebačkog Sveučilišta koje slavi 150. rođendan. https://magazin.hrt.hr/price-iz-hrvatske/matija-mesic-prvi-rektor-zagrebac-kog-sveucilista-koje-slavi-150-rodendan-11432237?fbclid=IwY2xjawIljvBleHRuA2FlbQIxMQABHYfycHxhl2Kr4Z1iCvw7eht8iETn2qDAw_NWPYH28GYcu6NMV-79tePFR0g_aem_j2FYivL2tDdR8U995Ww5AA (posjet 17. 2. 2025).

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 14. 12. 2023. <https://www.facebook.com/filozofski/posts/pfbid0YWGqLbcbrFTJYYwXb3KcJqWn2sKAHRyLsn9wPYHsAsGiH8Vgq5qLP9eZKqwWy5Q6l?rdid=5NHGKM94wnBlf6lY> (posjet 17. 2. 2025).

Filozofski fakultet, virtualne izložbe. *Mirjana Gross, povjesničarka posebnog kova.* <https://web2020.ffzg.unizg.hr/virtualne-izlozbe/> (posjet 17. 2. 2025).

Godina čitanja 2021, 135. *obljetnica Zbirke povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta.* Historiografija.hr. Portal hrvatske historiografije. <https://historiografija.hr/?p=27946> (posjet 17. 2. 2025).

Izložba *Mirjana Gross, povjesničarka posebnog kova*. Historiografija.hr. Portal hrvatske historiografije. <https://historiografija.hr/?p=14463&> (posjet 17. 2. 2025).

Kliofest, 7. 5. 2024. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=766590468939579&set=pcb.766590525606240> (posjet 17. 2. 2025).

Muzej Moslavine Kutina, 10. 9. 2024. <https://www.facebook.com/share/p/1A1RnqqcRq/> (posjet 17. 2. 2025).

Zbirka za povijest – FFZG, 18. 10. 2021. <https://www.facebook.com/drugi.kat.sna/posts/pfbid02svXyYVg2sievwvtYwUYqXoaYsRkHKC682Yq2mfjgCdRHZJXEGYdWHeMAcJ3GMQ72l> (posjet 17. 2. 2025).

135. *obljetnica Zbirke povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta*. Godina čitanja 2021, Ministarstvo kulture. 20. listopada 2021. <https://citaj.hr/vijesti/135-obljetnica-zbirke-povijest-knjižnice-filozofskog-fakulteta/?fbclid=fb.watch/x7i4g7WIDO/> (posjet 17. 2. 2025).

Sveučilište u Zagrebu, 29. 1. 2024. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=775832797909614&set=pb.100064487028272-2207520000> (posjet 17. 2. 2025).

Zaraženi povješću, izložba knjiga. Zbirka za povijest – FFZG. <https://www.facebook.com/events/501432607539194/permalink/501531390862649/> (posjet 17. 2. 2025).

Zbirka za povijest – FFZG, 13. 5. 2021. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=115657814005029&set=pcb.115658414004969> (posjet 17. 2. 2025).

Zbirka za povijest – FFZG, 23. 4. 2023. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=103658928538251&set=a.103659371871540> (posjet 17. 2. 2025).

Zbirka za povijest – FFZG, 23. 10. 2024. <https://www.facebook.com/drugi.kat.sna> (posjet 17. 2. 2025).

The History of the Department of History through the Exhibition Activities of the History Collection of the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb

This paper presents the exhibition activities of a group of creative authors – employees, students, and alumni of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb – connected to the History Collection in the Faculty Library, during the period from 2019 to 2024. The initial impetus for these activities came from the processing of the book legacy of Professor Mirjana Gross in 2018/2019, during which a large number of personal items – photographs, letters, and memorabilia – were discovered among her books, revealing the extraordinary life story of the professor. This organically led to the idea of expanding her story, and with the support of the Department of History, an exhibition was organized entitled *Mirjana Gross, a Historian of a Special Kind*. The exhibition achieved considerable success, became a permanent installation in the Mirjana Gross Room (A-202), and later evolved into the Faculty's first virtual exhibition.

Subsequently, both through individual initiative and suggestions from the Department, a series of equally successful exhibitions followed, focusing on the history of the Department and the people who shaped it. In 2021, during the height of the pandemic, the 135th anniversary of the Department of History Library (today's History Collection) was commemorated through an exhibition that traced its origins and development, with special emphasis on the early librarians and professors who contributed to its growth. The exhibition 135 Years of the History Collection also became a permanent display in Room A-201, the former space of the Department Library. Following this, on the initiative of Department members, the 50th anniversary of the Institute of Croatian History was marked with a special exhibition titled *The Institute of Croatian History 1971–2021*.

At the end of 2023, with support from the University Rectorate, the Faculty, and the Department, preparations began for the celebration of 150 years of the modern University of Zagreb, the Faculty of Humanities and Social Sciences, and the Department of History as one of its oldest departments. This was done through a commemorative exhibition on Matija Mesić, the first rector of the University and the first professor of Croatian history at the Department: *Towards the 150th Anniversary – Matija Mesić, the First Rector of the University of Zagreb*.

Keywords: Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb; History Collection of the Faculty Library; Department Library; exhibitions; historians; rectors; University of Zagreb; Mirjana Gross; Tadija Smičiklas; Matija Mesić.

Ključne riječi: Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zbirka za povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Knjižnica Odsjeka za povijest, izložbe, povjesničari, rektori, Sveučilište u Zagrebu, Mirjana Gross, Tadija Smičiklas, Matija Mesić

Stela Kos
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
stkos@m.ffzg.hr

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 3

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 3

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilgorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Gost urednik / Guest Editor

Damir Agičić, Zrinka Nikolić Jakus, Tomislav Galović, Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),

Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),

Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),

Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),

Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Katarina Starčević

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*